

УДК 378.14.018.4(4+493+44)

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВІДКРИТОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Олена Фучила

*Національний університет “Львівська Політехніка”,
вул. С. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна*

Розглянуто питання організації навчального процесу у Відкритому університеті. Вивчено досвід організації освіти впродовж усього життя на території ЄС та, зокрема, у Бельгії на прикладі дистанційного навчання у Відкритому університеті (Великобританія).

Ключові слова: навчання впродовж усього життя, дистанційна освіта, вроїнтеграція, мультимедійні засоби, інформаційні технології, соціальна справедливість.

Європейська комісія створила та об'єднала різноманітні освітні навчальні програми під спільною назвою “Навчання впродовж усього життя” (“The Lifelong Learning Programme”). Мета цього напрямку діяльності Єврокомісії – надання можливості громадянам Європейського Союзу реалізувати їхні права на освіту і роботу та “підтримка можливостей навчання з дитинства до похилого віку у кожній окремій життєвій ситуації” [1]. Це означає, що працедавці Європи повинні розуміти, справедливо оцінювати та визнавати кваліфікацію працівників, незважаючи на їхнє походження. Саме тому на території Європейського Союзу (ЄС) створюють мережі інтернаціональних центрів освіти та їхні інтернет-портали. В Україні питання навчання впродовж усього життя є надзвичайно актуальним, особливо в умовах економічної кризи, тому досвід європейських країн може бути корисним для вирішення цього питання.

Про важливість забезпечення можливості освіти впродовж усього життя на території ЄС свідчать численні дослідження, які проводять офіційні представництва ЄС [6] та над якими працюють, зокрема, Д. Вільдермерш (D. Wildemeersch), В. Штробантс (V. Stroobants), Р. Джонстон (R. Johnston) та Р. ван дер Вен (R. van der Veen) [4], а також Л. Вест (L. West), П. Альгайт (P. Alheit), А. С. Андерсон (A. S. Anderson) та Б. Меріл (B. Merrill) [5].

Однак, незважаючи на значну кількість досліджень у цій галузі, вітчизняними науковцями недостатньо вивчений досвід організації освіти впродовж усього життя на території ЄС, зокрема у Бельгії. Однією з причин є той факт, що Україна розпочала свій шлях до євроінтеграції лише декілька

років тому, вивчення досвіду країн Європи і Америки у побудові демократичної системи освіти лише починається. Адже ЄС постійно досліджує, покращує та уніфікує систему освіти, зокрема і її дистанційну форму.

Мета нашого дослідження – вивчення можливості втілення принципу освіти впродовж усього життя згідно з положеннями ЄС. Визначили такі завдання: проаналізувати літературні джерела та дослідити забезпечення дистанційної освіти у Бельгії з використанням можливостей Відкритого університету (Великобританія) для широкого загалу.

Гіпотезою дослідження є припущення, що інтенсифікація вивчення позитивного досвіду країн ЄС у галузі освіти впродовж усього життя матиме практичне застосування у процесі євроінтеграції системи освіти України та створення нових інституцій дистанційного навчання.

Особливе значення для євроінтеграції української системи освіти має ретельне вивчення сучасної системи освіти ЄС. Для впровадження в життя принципу мобільності громадян ЄС, як одного із найважливіших у політиці Європи, 2004 року рішенням Європарламенту та Радою Європи була запроваджена система Європас.

Європас – це нова ініціатива Європейської комісії, що має допомагати визнанню дипломів про освіту у Європі, незалежно від країни, де їх отримано. Ця система має сприяти мобільності у межах Євросоюзу як студентів, які навчаються, так і випускників, що вже працюють, з метою визначення рівня знань та навичок за єдиним уніфікованим зразком. Європас – це пакет із п'яти документів, а саме життєпису із переліком кваліфікацій, мовного паспорта (що визначає рівень знання мови), Європас мобільності (що визначає час навчання за кордоном), додатка до сертифіката (в якому детально описано навички та знання особи, можливості подальшого навчання), додатка до диплома (додаткового детального переліку сформованих навичок, умінь та засвоєних знань, виданого разом із дипломом).

Отже, результати навчання оцінюють та атестують таким чином, щоб можна було поєднати різні системи навчання та уніфікувати дипломи про освіту на території ЄС.

Такий підхід застосовують з метою розвитку індивідуального навчання, під час якого студенти можуть набирати кредити в межах певної кваліфікації, що не визначено робочим часом, у різних країнах, та відповідно до різних життєвих обставин. Гнучкість такої системи професійної освіти сприяє вільному нагромадженню необхідних заліків та іспитів. Крім того, система дає можливість розробляти спільні підходи до розвитку професійної освіти та забезпечення її відповідності європейській системі оцінювання знань.

Мережі дистанційної освіти, що відповідають вищезазначеним критеріям, створюють на європейському, національному, регіональному, локальному рівнях. Європейська комісія розробляє відповідні інструменти та методики оцінювання знань і доводить їх до відома користувачів освітньої мережі, щоб уніфікувати процес навчання у межах ЄС.

Прикладом інституції, що відповідає вимогам Європейської комісії, є Відкритий університет (Open University). Головний принцип його діяльності – “відкритий для людей, місць, методів та ідей”[7].

Відкритий університет (ВУ) – це унікальний вищий навчальний заклад, заснований у Великобританії з метою забезпечення дистанційного навчання для близько 180000 студентів. Вибираючи курси ВУ, студенти можуть навчатись неповний робочий час та за бажанням продовжувати працювати. Метод навчання без відриву від виробництва завжди був і залишається популярним серед людей, що досягли певної позиції у службовій кар’єрі. Крім того, у сучасному світі щораз більша кількість студентів (незалежно від віку та посади) бажає краще контролювати наповненість, час та вартість свого навчання.

ВУ – перше у світі успішне втілення ідеї університету дистанційного навчання з використанням мультимедійних засобів. Вона виникла у 1960-х роках ХХ ст., ґрунтуючись на переконанні, що інформаційні технології можуть надати можливість якісної освіти тим особам, які не мають умов для стаціонарного навчання. У січні 1971 року перші студенти розпочали навчання, а до 80-х років їхня кількість зросла до 70000.

У 1983 році відкрито бізнес-школи ВУ. У цей час ВУ поширив свою діяльність на Європу: спочатку із скромним проектом для англомовних осіб у Брюсселі, який невдовзі став популярним у Бельгії, а поступово в усій Європі, залучивши понад 10000 її громадян поза кордонами Великобританії.

Завдяки нестримному розвитку комп’ютерної індустрії нові мультимедійні методики навчання було застосовано у навчальних програмах. Навчання в аспірантурі для здобуття наукового ступеня стало ще одним успішним проектом ВУ (сьогодні це близько 20000 осіб – більше, ніж у традиційних університетах Великобританії). За останні тридцять років тут постійно впроваджують нові мультимедійні засоби. Аудіокасети та, згодом, відеокасети дали студентам більше свободи у навчанні. Використання персональних комп’ютерів у 80-х роках відкрило нові можливості у вивченні багатьох предметів, які згодом розширило використання компакт-дисків та можливостей інтернету. Сьогодні понад 180000 студентів співпрацюють із ВУ, не виходячи з домівок. Вони переглядають навчальні матеріали в режимі он-лайн, складають та отримують через інтернет результати іспитів, користуються електронною поштою, використовують систему інтернет-конференції тощо.

У ВУ навчається близько 150000 студентів (близько 10000 – студенти зі спеціальними потребами) та понад 30000 аспірантів.

Майже усі студенти вчать за гнучким графіком, близько 70% студентів працюють повний робочий тиждень, понад 50000 студентів отримують спонсорську допомогу своїх працедавців для оплати навчання. Більшість курсів ВУ доступні в усій Європі, деякі – в інших частинах світу. Понад 25000 студентів проживають за межами Великобританії. Та безумовною перевагою ВУ перед іншими навчальними закладами є порівняно нижча вартість навчання та нижчі вимоги для вступників.

Стиль викладання ВУ називають “відкрите навчання з підтримкою” [8]. Відкрите навчання означає, що студент може навчатися за індивідуальним графіком самостійно або у співпраці з іншими студентами. Підтримка надходить від закріпленого за студентом викладача та персоналу університету у регіональних центрах, від бібліотеки та Асоціації студентів ВУ. Деякі курси містять також елементи денної форми навчання.

Для надання допомоги студентам використовують різноманітні мультимедійні засоби, зокрема інтернет. Це – друковані навчальні матеріали, рекомендовані книги, аудіо- та відеокасети, програми телебачення, компакт-диски та відповідне програмне забезпечення, веб-сайти, набори для проведення експериментальної діяльності у домашніх умовах. Деякі курси (предмети) охоплюють такі види письмових робіт, як завдання з автоматизованим оцінюванням, проектувальні роботи та виконання кваліфікаційних досліджень.

Для кожного курсу складено розклад, який студент отримує разом із програмою курсу. Він містить план діяльності та дати подання виконаних завдань керівникові. Якщо курс завершується іспитом, то студента заздалегідь інформують про його умови та терміни. Отже, студенти ВУ мають можливість організувати час свого навчання згідно з індивідуальним планом. Більшість курсів триває від 6 до 9 місяців, у розкладі беруть до уваги можливість пропуску студентом частини курсу з різних особистих причин (відпустка, завантаженість на роботі тощо). Гнучкий графік та індивідуальне планування дають змогу студентам виконати частину навчального плану швидше, ніж це передбачено, щоб звільнити час для роботи чи відпочинку. Якщо студент не вкладається у графік, то може звернутись до керівника за порадою щодо вчасного виконання плану.

Інформацію про керівника та можливі способи спілкування з ним студент отримує безпосередньо перед початком курсу. Керівник – це спеціаліст з певного предмета, який рекомендує методики дистанційного освоєння навчальної дисципліни. Більшість з них працює у ВУ неповний робочий час. Такий спеціаліст зазвичай керує невеликою групою студентів.

Керівник повинен допомагати студентові протягом періоду вивчення того чи іншого предмета; студент, відповідно, може контактувати із керівником у разі потреби. Використовують кілька способів надання допомоги студентам: керівник повертає студентові перевірені та оцінені завдання; радить, якщо виникають труднощі у навчанні: особисто, телефоном, у режимі он-лайн групі студентів, або одноосібно (консультації надаються телефоном, у письмовій формі чи електронною поштою).

Спілкування зі студентами залежить від бажання студента та від можливостей, що забезпечуються дистанційним навчанням. Це, наприклад, відвідування групових допоміжних занять, які проводить керівник; організація групи самодопомоги за участю інших студентів (за допомогою інтернету чи особисто); приєднання до однієї з віртуальних конференцій; контактування із місцевою Асоціацією студентів ВУ; відвідування будь-яких заходів ВУ, що відбуваються у певній місцевості.

Для підтримання належного рівня навчання ВУ визначає певні вимоги до викладацького персоналу. Викладач ВУ повинен, загалом, допомагати студентам у навчанні та оцінювати їхні знання (он-лайн та, для деяких курсів, поштою), підтримувати особистий контакт зі студентами засобами електронної пошти, телефоном чи поштою, проводити групові та індивідуальні заняття в умовах денної форми навчання.

Завданням ВУ є створення умов, за яких ставлення до студентів та персоналу базується на їхніх знаннях, цінностях та потенціалі, незалежно від статі, раси, національності, походження, стану здоров'я, релігійних та політичних поглядів, сімейних та інших обставин, для викладачів проводить різноманітні тренінги. Крім того, всі нові викладачі ВУ отримують допомогу у виконанні своїх обов'язків: протягом першого року праці викладач має призначеного консультанта, йому надають детальні інструкції щодо виконання функцій лектора.

Крім рис, потрібних викладачеві для роботи у системі дистанційного навчання, головною вимогою до прийняття на роботу є вміння застосовувати електронні технології. Всі курси ВУ вимагають доступу до інтернету. Тому перед тим, як скласти подання, особа, яка бажає викладати у ВУ, повинна упевнитись, що технічні характеристики її комп'ютера відповідають вимогам програми. Крім того, потенційному викладачеві необхідна наявність наукового ступеня або його еквівалента (диплома про здобуття відповідної кваліфікації) з предмета, розуміння особливостей навчання дорослих, уміння працювати із особами з різним рівнем освіти, різного культурного та мовного походження, розуміння та визнання політики рівних можливостей, організований та систематичний підхід до роботи, навички письмового та усного спілкування, використання можливостей професійного розвитку,

фаховий підхід до студентів зі спеціальними потребами, адекватне знання англійської мови.

У наш час викладачі ВУ використовують такі засоби навчання, як блоги, віртуальні форуми та електронні портфоліо, але ВУ працює у напрямку використання більшої кількості електронних інформаційних технологій, прагнучи створити віртуальне навчальне середовище. Від кандидатів на посаду викладача ВУ вимагають знання інформаційних технологій на належному рівні або бажання їх опанувати за допомогою навчання.

Бізнес-школа ВУ є унікальним навчальним закладом у Бельгії, оскільки має акредитації усіх трьох провідних комісій світу: Асоціація вищих бізнес-шкіл, США (The Association to Advance Collegiate Schools of Business – AACSB), Європейська система покращення якості (The European Quality Improvement System – EQUIS) та Асоціація вищих бізнес-шкіл, Великобританія (The Association of MBAs – AMBA). Наявність усіх трьох престижних акредитацій у бізнес-школі ВУ свідчить про надзвичайно високу якість освітніх послуг, що надаються. У Бельгії у цей час близько 550 студентів навчаються у ВУ, який пропонує свої послуги з 1992 року. Близько 150 випускників бізнес-школи ВУ проживають у Бельгії, зростає їхня кількість у сусідніх країнах.

Але чи не найважливішою рисою ВУ є те, що він співпрацює із працедавцями своїх студентів. Партнерство з працедавцями у сфері підтримки та розвитку кваліфікації працівників дає надзвичайно високі результати для організацій. Воно ґрунтується на індивідуальному спонсоруванні навчання працівників і замовленні програм підвищення кваліфікації для компаній загалом. Згідно зі статистичними даними, наприклад, у 2005 році близько 2400 працедавців спонсорували навчання їхніх працівників у бізнес-школі ВУ [8].

У ВУ працює команда спеціалістів, що підтримує зв'язок із компаніями та визначає їхні потреби у навчанні персоналу. Вона також постійно консультується із Центром неперервного професійного розвитку ВУ (Centre for Continuing Professional Development), який допомагає пристосовувати стандартні програми до потреб працівників конкретної установи, або розробляє курси на замовлення.

Курси підвищення кваліфікації, які пропонують інші навчальні заклади, зазвичай вимагають присутності студента на заняттях у робочий час. Відкритий університет пропонує краще розв'язання цієї проблеми. Наприклад, персонал може навчатись, не перериваючи своєї професійної діяльності; знання, здобуті в процесі навчання, можна застосовувати негайно; самостійно розподіляючи час навчання, працівники розвивають навички

управління часом; більшість курсів ВУ офіційно визнані як курси підвищення кваліфікації.

Курси ВУ стимулюють розвиток інтелекту та самостійного мислення, бо вимагають дисциплінованого ставлення до навчання. Вони навчають спілкуванню, логічному та критичному мисленню, ефективній роботі як самостійно, так і в команді. Всі ці особисті риси вважають необхідними для професійного та кар'єрного зростання.

Метою ВУ є організація гнучкої системи високоякісного навчання для студентів в усьому світі, ця система є також надзвичайно корисною для навчання персоналу, що багато подорожує, або для фірм, які мають філії у різних країнах світу.

Отже, як свідчить проведене дослідження, ВУ є інституцією, що відповідає вимогам сучасної політики Європарламенту, сприяє вирішенню завдань професійної освіти у контексті забезпечення соціальної справедливості, бо надає високоякісну університетську освіту усім, хто бажає реалізувати свої прагнення та потенціал. За допомогою наукових досліджень, педагогічних нововведень та широкої співпраці ВУ сьогодні є світовим лідером та прикладом щодо розробки змісту та впровадження якісного, доступного та відкритого дистанційного навчання на практиці.

-
1. EU Lifelong Learning Programme. – http://eacea.ec.europa.eu/llp/index_en.php
 2. European Commission – Education & Training. – http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm
 3. Europass – What is Europass? – <http://www.europass.ie/>
 4. Active Citizenship and Multiple Identities in Europe. A Learning Outlook Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2005. XVII, 338 pp., European Studies in Lifelong Learning and Adult Learning Research Vol. 1 Edited by Hake B. J., Salling O. H., Tippelt R., ISBN 978-3-631-54202-6 / US-ISBN 978-0-8204-7750-3 pb.
 5. Using Biographical and Life History Approaches in the Study of Adult and Lifelong Learning: European Perspectives, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2007. 310 pp., European Studies in Lifelong Learning and Adult Learning Research, Vol. 2, Edited by Hake B. J., Salling O. H., Tippelt R., ISBN 978-3-631-56286-4 pb.
 6. EU-supported educational research 1995-2005. New perspectives for Learning, Briefing Paper 71. Towards a Lifelong Learning Society in Europe: the contribution of the education system. – <http://www.pjb.co.uk/npl/bp71.htm>
 7. Open University. – <http://www.open.ac.uk/>
 8. Supported Open Learning: How studying works at the OU. – <http://www.open.ac.uk/about/ou/p5.shtml>

ORGANIZING EDUCATIONAL PROCESS AT OPEN UNIVERSITY**Olena Fuchyla**

*“L’viv Polytechnica” National University
St. Bandera Str., 12, UA –79013 L’viv, Ukraine*

The article considers the question of organizing the educational process at Open University. It investigates the experience of implementing the lifelong learning programs in the European Union, particularly in Belgium presenting the model of distance learning at Open University (United Kingdom).

Key words: lifelong learning, distance learning, integration to Europe, multimedia means, information technologies, justice.

**ОРГАНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА
В ОТКРЫТОМ УНИВЕРСИТЕТЕ****Елена Фучила**

*Национальний університет “Львівська Політехніка”,
ул. С. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна*

В статье рассмотрен вопрос организации учебного процесса в Открытом университете. Исследован опыт организации образования на протяжении всей жизни на территории ЕС и, в частности, в Бельгии на примере дистанционного обучения в Открытом университете (Великобритания).

Ключевые слова: обучение на протяжении всей жизни, дистанционное образование, евроинтеграция, мультимедийные средства, информационные технологии, социальная справедливость.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2010

Прийнята до друку 17.03.2010